

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 28.

Onsdagen den 20 december.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande december.

§ 2.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare *Johan Anton Eklund* på grund av njurlidande (tumor renis), varför han sedan den 14 dennes är här intagen, är förhindrad deltaga i den återstående delen av pågående urtima riksdags förhandlingar, varder härmed på heder och samvete intygat.

Centrallasarettet, Västerås den 19 december 1939.

Lennart Norrlin,
med. dr, överläkare.

§ 4.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Herr *Kyling* har till mig framställt spörsmålet, huruvida jag vore villig att vidtaga åtgärder för att i lämplig form bistå de inkallade i deras personliga angelägenheter på respektive hemorter samt att träffa de ytterligare anstalter till lättnad för under längre tid inkallade värnpliktiga, som kunna befinnas erforderliga. *Svar å interpellation.*

Av motiveringen till frågan synes framgå, att interpellanten närmast syftat till att, liksom privata företag med många anställda ävensom kommuner funnit det fördelaktigt att anställa en särskild person för att bistå sin personal eller allmänheten i deras ekonomiska angelägenheter, så borde detta också vara angeläget för försvarets myndigheter. Interpellanten har därvid pekat på möjligheten att vid de särskilda truppförbanden låta inkallade värnpliktiga med juridisk utbildning i viss utsträckning befrias från sina militära tjänstpliktigheter för att i stället kunna bistå sina kamrater med juridisk hjälp.

Jag har låtit inhämta chefens för försvarsstaben yttrande över interpellationen. Denne har anfört, att uppslaget syntes värt beaktande. Dock föreläge ovedersägliga svårigheter att under nuvarande förhållanden hastigt genomföra en förut icke planlagd organisation av detta slag. Någon uppgift på antalet utexaminerade jurister, som äro inkallade till beredskapstjänstgöring, finnes sålunda icke och icke heller någon uppgift beträffande deras fördelning på försvarsgrenar och truppförband. Då alltså en fast organisation i förevarande hänseende icke kunde skapas utan större tidsutdräkt och en noggran- nare utredning härutinnan icke nu medhunnas, avsåge chefen för försvarssta-

Svar å interpellation. (Forts.)

ben i första hand att undersöka möjligheten att anordna en på frivillig grund lagd verksamhet av nämnda slag. Den syntes tills vidare böra vara knuten till den under utbyggnad varande organisationen för upplysningsverksamhet.

För egen del vill jag ansluta mig till chefens för försvarsstaben uppfattning, att det av interpellanten gjorda uppslaget att söka bereda de inkallade värnpliktiga hjälp med utredandet av deras ekonomiska angelägenheter av personlig art är värt allt beaktande. Organisationen av en dylik verksamhet erbjuder emellertid naturligen vissa svårigheter. På sätt chefen för försvarsstaben antytt, är frågan om upprättande av en särskild avdelning för upplysningsverksamhet inom försvarsstaben för närvarande aktuell. Därest en dylik avdelning kommer till stånd, kan det väl tänkas, att den av interpellanten förordade rättshjälpen skulle kunna på ett eller annat sätt anknytas till denna avdelning. Tillsvidare torde man emellertid vara hänvisad till att söka komma fram på frivillighetens väg. Ett steg i denna riktning har redan gjorts, i det att, efter vad jag erfarit, chefen för försvarsstaben låtit mångfaldiga herr Kylings interpellation och utsända den till regements- och motsvarande chefer med uppmaning att på frivillighetens väg ordna vägledning för de värnpliktiga.

Till slut vill jag framhålla, att jag naturligtvis helt och hållet instämmer med interpellanten i att de anstalter till lättnad för de inkallade, som rimligen kunna åstadkommas, också böra vidtagas.

Härefter yttrade

Herr Kyling: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Det är med stor tillfredsställelse jag antecknar det positiva ställningstagande, som statsrådet såväl som chefen för försvarsstaben tagit till denna fråga. Att svårigheter finnas att under nuvarande förhållanden hastigt genomföra en förut icke planlagd organisation, förstår jag. Men som av svaret framgår avser chefen för försvarsstaben i första hand att undersöka möjligheten att anordna en på frivillig grund lagd verksamhet av det slag, som jag i interpellationen visat på. Då dessutom av svaret framgår, att chefen för försvarsstaben redan tagit ett initiativ genom att utsända min interpellation till regements- och motsvarande chefer med uppmaning att på frivillighetens väg ordna vägledning för de värnpliktiga, bevisar detta, att försvarsmyndigheterna vilja vara med och bidra till att på bästa sätt ordna för de inkallade.

Sedan denna interpellation framfördes, har mycket inträffat, som omedelbart fört vårt land in i den direkta farozonen. Genom inträffade händelser kunna de inkallade snart komma att ställas på de allra hårdaste prov. Försvarsviljan hos våra inkallade är glädjande stor. Men man kan inte bortse från att de, som äro besjälade av den tanken, att intet offer är för stort, då det gäller vårt lands och vårt folks frihet, dock måste känna det ganska bittert vid tanken på att deras hem och familjer utsättas för ekonomiska påfrestningar, som kunna mörklägga framtiden för dem. Det är därför nödvändigt, att statsmakterna göra allt som är möjligt att göra för de inkallade och därigenom undanröja sådant, som kan verka starkt deprimerande på dem, som närmast ha det ansvarsfulla uppdraget att försvara våra gränser.

Det torde vara klart för alla, att det ute i landet råder en rörande enighet om ekonomiskt bistånd till de inkallades familjer, som ha blivit hårdast drabbade. Det vackra resultatet, som uppnåtts på frivillighetens väg genom olika insamlingar, icke minst genom Radiotjänsts insamling, bär ett klart vittnesbörd härom. Att denna hjälp dock icke kan vara tillfyllest, torde vara lika uppenbart.

Svar å interpellation. (Forts.)

Än en gång ber jag att få tacka för det glädjande och förhoppningsfulla svaret, vilket visar, att såväl regeringen som det direkta försvarets ledande män vilja företaga sådana lättnader för de inkallade, som rimligen kunna åstadkommas.

Vidare anfördes ej.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat:

första särskilda utskottets memorial:

nr 82, angående viss ersättning till en hos andra kammaren anställd vaktmästare vid inkallelse till militär tjänstgöring på grund av förstärkt försvarsberedskap; och

nr 83, angående ersättning till av första särskilda utskottet tillfälligt anlitad personal;

andra särskilda utskottets memorial, nr 35, angående ersättning till tjänstemän hos andra särskilda utskottet; samt

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka m. m.; och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av kronoegendomen Jonstorp Lilla nr 1 i Skaraborgs län.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 6.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 70, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag rörande anordnande av bombsäkra skyddsrum m. m. för riksdagshuset.

I skrivelse till riksdagen den 10 oktober 1939, vilken den 12 i samma månad hänskjutits till första särskilda utskottet, hade fullmäktige i riksgäldskontoret hemställt om anvisande av ett förslagsanslag av 433,000 kronor till vissa luftskyddsanordningar vid riksdagshuset.

Utskottet hemställde, att förevarande av fullmäktige i riksgäldskontoret gjorda framställning för närvarande ej måtte till någon riksdagens åtgärd förledda.

Reservation hade avgivits av herrar *Råstock*, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Rosta och *Staxäng*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till Riksdagens hus: Anläggning av skyddsrum å tilläggsstat I till riksdagen för budgetåret 1939/40 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 433,000 kronor.

Ang. anordnande av bombsäkra skyddsrum m. m. för riksdagshuset.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Råstock**: Herr talman! Vi äro några reservanter som ha ansett, att riksgäldsfullmäktiges förslag borde leda till beslut redan nu, och det är därför, som jag har tagit mig friheten att begära ordet. För min del kan jag icke på något sätt inse, vad frågan om skyddsrum kan ha för sammanhang med den fråga, varmed utskottsmajoriteten motiverar sitt förslag om uppskjutande av åtgärder.

Ang. anordnande av bombsäkra skyddsrum m. m. för riksdagshuset. (Forts.)

Sedan staten för sin del på det kraftigaste sätt har förstän­digat såväl en­skilda som städer och köpingar och t. o. m. i vissa fall ännu mindre kommu­ner att vidtaga erforderliga åtgärder för att skaffa skyddsrum åt allmänheten, kan jag icke finna, att det kan vara vare sig staten värdigt eller riktigt att uppskjuta ett ställningstagande i denna fråga. Som jag nyss sade kan jag icke se det ringaste samband mellan vad utskottet anför i slutet av sin moti­vering omedelbart före utskottets hemställan och denna skydds­rumsfråga. Om något skulle hända, kunna vi icke gärna på en gång ge oss i väg härifrån, och jag vill tillägga, att vi böra icke heller göra det. Det har på många håll visat sig under den sista tiden, att den sistnämnda positionen är den för landet fördelaktigaste.

Jag skall icke taga upp någon lång debatt, herr talman, eftersom jag lovat mina kamrater i utskottet att icke göra det, men jag vill säga, att i denna förtätade lågtrycksatmosfär på det politiska området, där en urladdning kan väntas från snart sagt vilket håll som helst, är det klokast att i tid se om sitt hus. Det är därför som jag jämte några av mina kamrater i utskottet ansett oss böra vidhålla vårt förslag om bifall till riksgäldsfullmäktiges förslag.

Jag kan få sluta med att säga, att 1939 års bankoutskott uttalade, att denna fråga borde avgöras utan dröjsmål. Det är också en av orsakerna till att jag nu står där jag står.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! I likhet med reservanternas ta­lesman ämnar icke heller jag taga upp någon djupgående diskussion av den föreliggande frågan. Vad som innerst ligger bakom de båda parternas stånd­punktstagande torde framgå av deras respektive motiveringar i utskottets ut­låtande.

Vad som för mig har varit huvudsaken, när det gällt att taga ståndpunkt till denna fråga, äro de budgetära svårigheter, som vi ha mött under denna riksdag. Under sådana förhållanden tycker jag icke, att man bör belasta in­nevarande års budget med den utgift på nära en halv miljon kronor, som det här är fråga om, så mycket mindre som man kan förutse, att det faktiska resultatet av denna utgift icke kan bli så stort och omedelbart, som reservan­terna hålla före.

Med hänvisning till den kortfattade motivering, som utskotts­majoriteten har an­fört i sitt utlåtande, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag skall icke hel­ler bli mångordig. Jag hoppas emellertid, att de, som här taga till orda för inrättandet av ett skyddsrum för riksdagens ledamöter, icke skola bli utsatta för den misstanken, att de hysa någon särskild rädsla eller omsorg om eget skinn. Jag vill emellertid samtidigt också uttala den förhoppningen, att när man nu vill gå in för ett uppskov med inrättande av skyddsrum till ett stycke in på nästa riksdag, också de, som komma att bestämma i fråga om bomb­ning, komma att uppskjuta sådan in på nästa riksdag och helst ge oss tre månaders varsel, innan man faller bomber över Stockholm och riksdagshuset.

Herr **Lithander**: Herr talman! Jag har för min del den uppfattningen, att denna fråga tillhör det slag av ärenden, som icke böra uppskjutas till morgon­dagen.

Ang. anordnande av bombsäkra skyddsrum m. m. för riksdagshuset. (Forts.)

Herr Råstock: Det var med viss förvåning jag tog del av vad min kamrat i utskottet, herr Eriksson i Stockholm, hade att säga. Han talade om de budgetära svårigheterna och att det här rörde sig om en utgift för svenska staten på en halv miljon kronor. De olika samhällena få dock på många håll tänka sig mycket större utgifter än det här är fråga om.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Jag måste säga, att jag icke tror så mycket på den förvåning, som första särskilda utskottets ordförande nyss gav uttryck åt, ty de motiv, som jag angav i mitt anförande, har jag tidigare också anført, när vi tillsammans diskuterade detta ärende i utskottet. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Råstock: Jag vill endast säga till kammarens ledamöter, att den omständigheten, att herr Eriksson i Stockholm har åberopat samma skäl förut, icke gör det starkare.

Herr Osberg: Herr talman! Jag kan icke inbilla mig, att det skulle medföra någon större olägenhet att uppskjuta detta ärende till nästa års riksdag. Jag är säker på att frågan måhända kan få en bättre planläggning, om man lugnar sig till den tiden. Det kan ju icke bli fråga om att ordna ett sådant skyddsrum på några veckor, utan det torde ta flera månader. Under sådana förhållanden tycker jag det är säkrast att uppskjuta ärendet och låta nästa riksdag taga hand om saken. Jag tror, att det i så fall blir ett bättre resultat.

Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen Magnusson: Herr Osberg säger, att det icke medför någon större olägenhet att uppskjuta frågan om inrättandet av ett skyddsrum till nästa riksdag. Jag vet icke, hur herr Osberg betraktar hit-hörande förhållanden och om han icke anser det vara någon större olägenhet, ifall en bombning sker över Stockholm och riksdagshuset utan att något skyddsrum finnes tillgängligt. Vi andra betrakta emellertid detta såsom en ganska väsentlig olägenhet.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag skall erkänna, att jag förut haft samma uppfattning, som herr Osberg nyss gav uttryck åt, men sedan man på sista tiden har märkt vilka farligheter som båda sig, anser jag det vara synnerligen oklokt att uppskjuta avgörandet i denna viktiga fråga. Jag tror, att riksdagen gör klokast i att redan i dag besluta att bygga detta bombfria valv, om riksdagen har för avsikt att stanna i detta hus. Jag tror också, att det är klokt att stanna, därför att det har stor psykologisk inverkan, om riksdagen skulle flytta härifrån. Jag anser därför, att den icke bör göra det utan stanna kvar i det längsta. Jag anser därför som sagt, att det är klokt att redan i dag besluta i frågan.

Herr *Werner* i Höjen instämde häruti.

Herr Pettersson i Rosta: Herr talman! Orsaken till att jag hör till reser-
vanterna är, att jag anser, att om vårt land råkar i krigiska förvecklingar, böra vi ha ordnat det så, att riksdagen kan stanna kvar i Stockholm. Jag tycker, att det skulle vara oriktigt av oss att flytta, ja, kanske rent av fly från huvudstaden. Vi måste ju tänka på de psykologiska verkningarna härav icke blott på huvudstadens invånare utan även på dem, som få gå ut i strid.

Ang. anordnande av bombsäkra skyddsrum m. m. för riksdagshuset. (Forts.)
 Vad skola de säga, om riksdagens »gubbar och fruntimmer» fly från huvudstaden till annan ort? Jag håller före, att det är en styrka, att riksdagen kan stanna kvar på den plats, där den befinner sig, och därför har jag för min del anslutit mig till reservationen.

Härmed förklarades överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Pettersson i Rosta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 70, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 83 ja och 100 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit utskottets hemställan och i stället bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 7.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag till bidrag till utlandssvenskarnas förening.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

*Ang. förslag
till förordning
om statlig
nöjesskatt.*

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om statlig nöjesskatt jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Gezelius**: Herr talman! När vi i dessa dagar följt vårt östra broderlands kamp för sin frihet, ha vi icke kunnat undgå att gripas av beundran över det finska folkets andliga och fysiska styrka. För den, som känner den centrala ställning, som den finska idrottsrörelsen intar, är det uppenbart, att den finska ungdomen just genom idrotten hämtat oändligt mycket av sin andliga och fysiska kraft. Med detta omedelbara exempel för ögonen framstår det såsom ett väsentligt intresse för vårt land att på allt sätt stödja den svenska idrottsrörelsens landsgagnande, fostrande och härdande verksamhet.

Ang. förslag till förordning om statlig nöjesskatt. (Forts.)

Ett sådant stöd, som är en beredskapsåtgärd av betydelse, ha också statsmakterna givit. Idrottsrörelsen har nämligen uppburit anslag ur fonden för idrottens främjande. Detta anslag har nu fått vidkännas en beskärning från i runt tal 7 till 2 miljoner kronor. Vilka svårigheter denna beskärning än kan medföra är det uppenbart, att den med hänsyn till landets intressen i nuvarande tidsläge är ofrånkomlig, och det har heller icke från idrottshåll rests någon erinran mot beskärningen.

Det nu föreliggande förslaget, som avser ökad beskattning av bl. a. idrotts-tävlingar, föranleder däremot ur förut angivna och principiella synpunkter till vissa erinringar, som jag skall tillåta mig att i korthet beröra.

För idrottsrörelsens bedrivande ute i föreningarna äro tävlingen och propagandan väsentliga moment för rörelsens livskraft. Skulle föreningarnas möjligheter att anordna tävlingar och bedriva propaganda beskärmas, skulle deras livsnerv förstöras. Men därutöver förhåller det sig så, att den inkomst, som en tävling ger — låt vara att den många gånger är ringa — dock regelmässigt är oundgänglig för föreningens verksamhet. En inom riksidsrottsförbundet verkställd utredning har visat, att minst hälften av våra idrottsföreningar, alltså minst 3,000 idrottsföreningar, icke kunna uppehålla sin ekonomi, trots att det där nedlägges, efter verkställd beräkning, minst 3 miljoner timmar av frivilligt, oavlönat arbete. Föreningarna tvingas då att tillgripa nöjeställningar och idrottsmässor, vilka dock ur många synpunkter icke äro lämpliga. För övrigt är också konkurrensen från andra ideella föreningar här synnerligen stor. Den utredning, som verkställts, har också visat, att inkomsten på tävlingar och uppvisningar är ringa. Även om denna det oaktat har stor betydelse för vederbörande föreningar, kan den knappast vara av nämnvärd betydelse för stat och kommun ens efter en skattehöjning.

En statlig nöjesskatt på idrotten kan näppeligen giva staten några större summor, utan endast ett ringa belopp mot det med vilket staten i annan ordning stödjer idrotten. En beskattning av idrottstävlingar kommer fördens skull att utan motsvarande nytta för det allmänna verka till skada för idrottsrörelsen, därför att den, såsom jag förut påpekat, direkt och kännbart träffar en idrottens livsnerv, tävlingarna och föreningarnas ekonomi. För idrottsrörelsen är det därför ett väsentligt intresse, att tävlingar och uppvisningar i icke-professionell idrott befrias från beskattning.

Idrottsrörelsen avser att fysiskt och därmed även intellektuellt stärka hela vårt folk och göra det berett att möta hårda och krävande uppgifter, men den avser också att under fritiden taga hand om skarorna av ungdom över hela vårt land och skänka dem en god och hälsosam förströelse. Detta är synpunkter, som äro värda att beaktas i en kristid eller inför en kristid i ännu högre grad än under vanliga förhållanden.

Herr talman! Jag har intet särskilt yrkande, men det är min förhoppning, att de synpunkter, jag här framhört, skola vinna beaktande, då frågan om nöjesskatten nu enligt utskottets förslag tages upp till förnyad behandling. Jag har, herr talman, så mycket mindre anledning att ställa ett särskilt yrkande som jag på grund av den kontakt, jag har med idrottsrörelsen, är förvissad om att jag rätt tolkar den svenska idrottsrörelsens och dess 390,000 medlemmars inställning till här berörda frågor, då jag ger uttryck åt den övertygelsen, att Sveriges idrottsmän äro beredda att göra icke allenast de ekonomiska uppoffringar, som staten kräver av dem, och som dessa äro mäktiga till, utan även de uppoffringar i övrigt, som staten ställer på den svenska idrottsungdomen i denna prövningens tid.

I detta anförande instämde herrar *Kyling* och *Hansson* i Vännäsby.

Ang. förslag till förordning om statlig nöjesskatt. (Forts.)

Herr **Lundell**: Herr talman! Utskottet har tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förslag som synes utan någon reservation, men läser man utskottets eget utlåtande, finner man, att utskottet icke är tillfredsställt med den anordning, som man här av statsfinansiella skäl ändå anser sig nödsakad att vidtaga. Här framföres ju åtskilliga anmärkningar. Bland annat står det i utlåtandet: »Av principiella skäl finner utskottet sålunda, att den statliga nöjesskatten bör omfatta samtliga kommuner i stället för att, såsom departementschefen föreslagit, begränsas till de kommuner, där nöjesskatt enligt 1919 års förordning utgår eller till ingången av innevarande månad utgått.» Vidare läser man längre ned att »utredningen synes jämväl böra innefatta frågan om en revision av 1919 års förordning, som i flera hänseenden visat sig vara föråldrad». Därefter står det följande: »Särskilt synes det utskottet böra undersökas, huruvida skatteskalen i 1919 års förordning kan givas en lämpligare avvägning etc.» Och sedan står det på slutet: »att enligt det nu framlagda förslaget biljetter med låga priser komma att drabbas av en procentuellt mycket hög skatt».

Det är alltså många anmärkningar, som utskottet här gör, och när sedan utskottet kommer med ett skrivelseförslag, så är det tydligt, att utskottet såsom ett provisorium betraktar införandet av en statlig skatt, vid sidan av den kommunala, i den form, som här föreslås i propositionen. Om utskottet i sin helhet hyst betänkligheter inför detta förslag, får jag säga, att betänkligheterna synas för mig vara ännu större än för de övriga, som stå för utlåtandet, och jag vill därför tillåta mig att utöver de anmärkningar, som innehållas i utlåtandet, framställa några kompletterande anmärkningar, om de eventuellt kunna tjäna till någon nytta, när dessa frågor nu skola prövas.

Först och främst är det en olycklig utformning både av den kommunala och statliga skatten med denna trappstegsform, som man fortfarande ämnar använda. Den leder, såsom det från olika håll anmärkts, till att den blir vad man skulle kunna säga omvänt progressiv. På ett biljettpris av 10 öre tar man i skatt 5 öre, vilket sålunda motsvarar 50 procent. På ett biljettpris av 20 öre uppgår skatten till 25 procent, och på ett biljettpris av 50 öre blir skatten 10 procent. Detta är alltså en progression baklänges, som uppkommer genom att man på detta sätt utformar skatten. Otvivelaktigt vore det bättre att utforma den på ett annat sätt. Det enklaste vore kanske med en ren procentsats, t. ex. något sådant som att skatten utgår med 20 procent av biljettsumman, varav staten tar hälften och kommunen hälften, eller att man tar 30 procent, varav stat och kommun taga hälften var. Det är klart, att en sådan utformning av skatten skulle ofantligt underlätta arbetet med uppbörden. En sådan uppdelning av en skatt är dessutom icke alldeles utan precedensfall. Vi ha förut haft den kommunala progressivskatten, som bestod av en kommunandel och en utjämningsandel. Det kan hända, att man icke bör göra uppdelningen hälften mot hälften, utan att det kan finnas skäl för att kommunen får $\frac{2}{3}$ och staten $\frac{1}{3}$ av den gemensamt upptagna skatten, eller tvärt om.

En ytterligare fördel med en sådan utformning av skatten är, att man slipper de språng, som uppkomma, när skatten plötsligt stegras med 5 eller 10 öre eller mera vid vissa biljettpriser. Jag tänker t. ex. på det fall, då biljettpriset är netto en krona. I de två avgivna, likalydande motionerna sägs, att av alla biografbiljetter, som säljas i Sverige, torde bortåt 70 procent utgöra enkronasbiljetter. Med den kommunala nöjesskatt, som man hittills haft, har på en sådan enkronasbiljett vid nöjestillställningar av den andra kategorien utgått en nöjesskatt av 10 öre. Där har alltså biografbesökaren haft att betala brutto kr. 1.10. Skulle biografägaren nu finna, att hans omkostnader

Ang. förslag till förordning om statlig nöjesskatt. (Forts.)

stiga, eller att han på grund av minskad besöksfrekvens får ett färre antal biljetter att slå ut sina kostnader på, måste han gå upp till något högre biljettpris för att få den behållning, som han förut haft. Antag att han går upp endast till kr. 1.05. Då finner man att genom det språng som kommer att inträda vid 1 kr., där den statliga skatten uppgår till 15 öre och den kommunala skatten stiger från 10 till 20 öre, ett biljettpris av kr. 1.05 netto betyder, att biografbesökaren får att betala kr. 1.40. Det är klart, att när påläggandet av denna trappstegsformade skatt får till följd så stora prisförändringar å biljetterna, kommer det att innebära en stor fördyring av dessa nöjen och säkerligen en motsvarande minskning i besöksfrekvensen. Jag tror icke, att det kommer att bli lyckligt med sådana förhållanden. De ha funnits även förut, men dessa språng ha tydligen förut varit mindre på grund därav, att vi haft blott en skatt. Nu ha vi fått en skatt till med trappsteg, lagda på precis samma ställen. Dessa svårigheter skulle man komma ifrån med en procentuell skatt. Man kan också utforma skatten på det sättet, att man får en progression i rätt riktning i stället för en progression baklänges. Det är icke svårt att hitta på olika numeriska anordningar, som äro bättre än dem, som vi haft sedan länge och som nu förvärras genom påläggande av denna statliga skatt.

Vill man framdeles behålla den uppdelning av nöjestillställningarna i kategorier, som man hittills haft — vi ha ju haft tre olika klasser — kan man naturligtvis göra detta även med en procentuell skatt, då man t. ex. tar 20 procent i skatt beträffande första och andra klassens nöjestillställningar och 30 procent beträffande tredje klassens nöjestillställningar. Sedan taga staten och kommunen hälften var eller i den proportion, som man kan komma överens om. Detta skulle säkerligen vara till stor fördel för både dem, som skola förrätta uppbörderna, och för dem, som besöka dessa nöjestillställningar, samt för dem, som skola anordna dem och som nu ha ett stort pussel med priser för att kunna åstadkomma det lämpligaste.

En annan olägenhet, som givetvis icke kan undvikas, hur man än lägger skatten, men som icke bör glömmas bort, är att påläggandet av den statliga skatten kommer att minska kommunernas inkomster av nöjesskatten, eftersom man måste räkna med minskad besöksfrekvens på grund av prisförhöjningarna.

Ytterligare en olägenhet med den statliga skatten är, att det kommer att bli besvärligare att söka befrielse från skatt för sådana förströelser, som bruka erhålla skattebefrielse, exempelvis sådana med välgörande syfte, vilka ju just i dessa dagar på grund av rådande förhållanden förekomma i stor utsträckning till förmån för röda korset och andra liknande ändamål. För närvarande behöver man endast begära befrielse från skatten hos kommunalfullmäktige, men i fortsättningen tvingas man att begära befrielse både hos kommunalfullmäktige för den kommunala skatten och hos länsstyrelsen för den statliga skatten, om man vill undgå att betala skatt.

Jag har, herr talman, velat anföra detta till dagens protokoll. Jag har ju själv åtminstone i någon mån deltagit i utskottets överläggningar i denna fråga och står även antecknad för utskottets utlåtande, men jag har velat framföra dessa kompletterande anmärkningar utöver vad som blivit intaget i utskottsutlåtandet.

Jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Senander: Herr talman! Med hänvisning till vad vi förut i princip anfört beträffande den indirekta beskattningen överhuvud taget, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Ang. förslag till förordning om statlig nöjesskatt. (Forts.)

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Det sista yrkandet torde väl icke kammaren behöva taga någon notis om, och jag skulle icke ha gått upp i denna debatt, om icke här från herr Lundells sida framställts vissa erinringar, som jag dels vill stryka under, dels vill sätta några frågetecken för. Jag är övertygad om att de uppslag, som han har givit, komma att beaktas vid den fortsatta utredningen. Det bör emellertid framhållas att hela denna skatt är ett provisorium och har icke kunnat få sådan utformning, att man kan säga, att den tål den granskning, som svensk skattelagstiftning i allmänhet bör kunna tåla. Utskottet har ju för sin del också kraftigt understrukit behovet av fortsatt utredning för den händelse att den statliga nöjesskatten, vilket väl finns anledning tro, kommer att bli permanent. Framför allt har man påpekat nödvändigheten av en revision av 1919 års förordning, vilken nu konstituerar den kommunala nöjesskatten, och i samband med denna revision komma säkerligen bland annat att upptagas sådana frågor som de av herr Lundell nu väckta.

Om herr Gezelius' framställning skall jag icke säga annat än att även den förtjänar att beaktas. Jag tror dock, att han väsentligen överdrev betydelsen för den svenska idrottsrörelsen av denna beskattning. Han lät för övrigt själv undslippa sig yttrandet, att saken hade relativt liten betydelse, vilket jag måste understryka. Alla dessa frågor komma emellertid som sagt att bli föremål för ytterligare prövning vid den utredning, som utskottet förutsätter skola ske, innan förslag framlägges om prolongering av den provisoriska skatteförordningen.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 220, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.; ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor;

och blev berörda inbjudan antagen av andra kammaren.

§ 10.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

§ 11.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.

Ang. rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr **Holmgren**: Herr talman! I det föreliggande utlåtandet har riksdagens första särskilda utskott utan invändning eller erinran accepterat Kungl. Maj:ts förslag till lag angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m. Om detta lagförslag av riksdagen antages, kommer det att medföra ett ganska kraftigt ingrepp i riksdagens rättigheter. Ett bifall till lagförslaget innebär, att Kungl. Maj:t och riksbanken kunna utan riksdagens hörande vidtaga åtgärder som äro av mycket vittgående art för hela vårt lands näringsliv. Riksbanken är ju en riksens ständers bank, och dess arbete bör alltså enligt min mening äga rum i intimaste kontakt med arbetsgivaren, riksdagen. Men det är uppenbart, att i sådana vargatider som vi genomleva måste många beslut fattas så snabbt, att riksdagen icke kan höras, och många förberedelsearbeten bedrivs så diskret, att allmänheten ställes inför ett fait accompli. Jag kan alltså för min del icke motsätta mig ett bifall till det förslag som här föreligger, men jag biträder det under det uttryckliga förbehållet och under kraftigt påyrkande, att såväl Kungl. Maj:t som riksbanken i alla fall, där det utan större olägenheter kan ske, måtte bibehålla en intim kontakt med riksdagen via dess vederbörande utskott. Under den förutsättningen och icke under andra villkor vill jag för min del biträda utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Lindmark**: Herr talman! I det föreliggande första särskilda utskottets utlåtande nr 77 angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/1940 m. m. relateras departementspromemorian rörande besparingsåtgärderna. I fråga om sjätte huvudtiteln uttalas följande: »B 10, 11. *Bidrag till vägförbättringsarbeten å landsbygden. Bidrag till nyanläggning av landsvägar.* I vederbörande departementspromemoria räknas icke med någon besparing å dessa anslag. Emellertid anföres, att anslagsmedlen endast i undantagsfall böra disponeras för nya vägföretag. Beträffande anslaget B 10 anföres vidare, att frågan i vad mån pågående vägföretag kunna avbrytas eller begränsas torde böra bliva föremål för särskild utredning.» I anslutning härtill säger utskottet sedan: »Utskottet vill för sin del icke motsätta sig de begränsningar i bidragstilldelningen, som i departementspromemorian åsyftas.» Kontentan av vad här sagts är, att det skall ske en närmare omprövning av lämpligheten att avbryta eller begränsa pågående vägomläggningar. Mot aktionen i och för sig att vidtaga besparingsåtgärder har jag ingenting att invända. Under nuvarande förhållanden, som ställa stora krav

Ang. åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 m. m. (Forts.)

på statskassan, äro alla besparingsåtgärder givetvis tillrädliga och lämpliga. När det emellertid är fråga om att åvbryta eller eventuellt begränsa vägomläggningsarbeten och den saken kommer under omprövning, då vill jag uttala några erinringar, som vederbörande utredningsman bör taga hänsyn till.

Dessa omlägningsarbeten äga oftast rum på åker och äng i närheten av bopingshus och i trädgårdar. Själva arbetets utförande medför synnerligen stora olägenheter för markägaren eller gårdsägaren. Om det nu gäller att för en längre tid avbryta ett sådant arbete eller begränsa det på ett sådant sätt, att det blir en betydande tidsutdräkt med arbetets färdigställande, så bliva olägenheterna för fastighetsägaren så betydande, att man icke bör tillgripa en sådan åtgärd, med mindre synnerligen starka skäl tala härför.

Vi ha erfarenhet på detta område. Statens arbetslöshetskommission har i en mängd fall, när konjunkturerna på arbetsmarknaden ändrats, måst avbryta eller begränsa det arbete av sådan natur som här avses. Det har förekommit, att ett sådant arbete fått ligga nere fem, sex å sju år till utomordentligt stora olägenheter för markägaren. På grund av att arbetet icke är färdigt, ligger vägmaterialet vid sidan av vägen och nya broar över vägdiken och väganslutningar ha icke kunnat utföras. Det har även dragit ut på tiden med betalning för marken, och klagomålen från dessa fastighetsägare äro utomordentligt stora. När man nu går att pröva allt detta, så blir det mera självfallet, att besparingar böra göras genom att påbörjandet av nya företag icke äger rum, men att man däremot bör vara mycket försiktig, när det gäller att begränsa eller rent av avbryta ett vägföretag som är igångsatt.

Mitt anförande mynnar icke ut i något yrkande om avslag på något av de uttalanden som utskottet här gjort, utan jag har endast velat uttala en önskan, att vid den blivande omprövningen och utredningsarbetet hänsyn toges till de synpunkter jag här framfört, så att det blir minsta möjliga ohägn av de åtgärder som vidtagas.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! När man läser den proposition som ligger till grund för utskottsutlåtandet, blir man synnerligen beklämd. Det var under år 1937 som här beslöts en hel del reformer, men propositionen tycks följa den linje som för mer än ett halvt år sedan rekommenderades av det socialdemokratiska kvinnoförbundets tidningsorgan Morgonbris, nämligen att man måste offra sin barnavårdande och familjevårdande socialpolitik för militärbudgeten. Jag erinrar också i detta sammanhang om vad en kvinnlig arbetarrepresentant här i kammaren uttalade för pressen, när hon tillträdde sitt riksdagsledamotskap 1938, nämligen att hon var glad över att komma till riksdagen i en period, när man icke bara talade utan också handlade. Logiken bjuder, att hon i dag träder fram och förklarar, att man icke bör handla i motsatt riktning mot vad hon ansåg vara förmånligt 1938.

Vad jag särskilt fäst mig vid, är givetvis den hjälp åt mödrar som man nu synes vara benägen att dra in. När man talar om lägre inkomstgräns, när det gäller moderskapspenningen, och samtidigt dyrtiden vinkar, då förstå vi också, vilka avvita förhållanden det måste bli för de fattiga mödrarna. De siffror som visa, hur anslaget till mödrahjälpen utnyttjas, tala sitt tydliga språk om det stora behov som denna reform har haft och har att fylla. Det framhålles, att mödrahjälpen behöver omarbetas, därför att den icke utdelas efter enhetliga linjer i olika delar av landet. Jag har haft tillfälle att påtala detta vid föregående lagtima riksdag i samband med frågan om mödrahjälp och fattigvårdsunderstöd. Den frågan hänvisades vid detta tillfälle till den tillsatta socialvårdskommittén, men man förstår ju, att med de direktiv, efter

Ang. åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40
m. m. (Forts.)

vilka denna socialvårdskommitté kommer att arbeta — den tillhör de kommittéer som få fortsätta att arbeta — kommer det sannerligen icke att bli någon utvidgning till förmån för mödrahjälpen, utan utvecklingen kommer att gå i motsatt riktning. Jag har också studerat det avsnitt av statsrevisorernas betänkande som rör mödrahjälpen, och det framgår här med all önskvärd tydlighet, att man anser, att hjälpen till mödrarna missbrukas. Hälften av de i riket födda barnens mödrar ha kommit i åtnjutande av denna hjälp, och därmed har behovet av densamma understrukt. Om man skall strikt tolka, vad ordet mödrahjälp innebär, kommer man dithän, att mödrahjälpen endast skulle givas åt kvinnor som vore undernärda. Men det är väl kvinnorna, när de bli mödrar, och mödrarna såsom sådana, som bära hjälpas, och då anser jag, att statsrevisorerna i sitt betänkande taga alltför snävt på mödrahjälpen. Deras betänkande blottar också, vilken kontroll fattigt folk är utsatt för, en kontroll som de rika mödrarna slippa undan. Vad dem beträffar kritiseras sannerligen icke kvaliteten på deras babyutstyrslar eller om de köpa en vagn åt sina barn. Kritiken såsom sådan är enligt mitt sätt att se synnerligen småskuren. Viktigt är emellertid, att statsrevisorerna tillhålla mödrahjälpnsämnderna och barnavårdsmännen att rationalisera sitt arbete, så att de få ut mera positivt resultat av detsamma.

Man vill också spara genom att draga in nödvändiga utredningar, och jag fäster mig då vid den utredning som avser att reglera arbetstiden vid sjukhusen och för de kontorsanställda. Här utgöres ju flertalet anställda av kvinnor, och det blir alltså dessa som bli de lidande, dessa stora grupper som det sannerligen icke är för tidigt att man hjälper till något så när normala arbetsförhållanden. På denna punkt har departementschefen framhållit, att man icke sparar så mycket på själva utredningens upphörande utan genom att staten slipper att bära konsekvenserna av densamma, och det är väl där vi ha den ömma punkten.

På sid. 14 i bilaga 3 uttrycker man en förhoppning om att, förutom att man kommer att spara genom att man indrager anslag till landsting och kommuner, dessa i sin tur skola vara så sparsamma som möjligt. Realiter betyder detta för de stora folklagren ökade sjukhusavgifter, ökade buss- och spårvägstaxor m. m. Vidare signaleras mera arbetslöshet genom att man anser det vara en riktig linje, att man är återhållsam, när det gäller bidrag till vägunderhåll. Här anser jag, att sparsamheten slår över i sin motsats, nämligen slöseriet, ty fattigvårdsklientelet ökas i och med att arbetslösheten ökas.

Sammanfattningsvis skulle jag alltså vilja säga att vi icke äro emot sparatet såsom sådant och att vi finna, att det är riktigt att de som ha ansvaret också känna detta ansvar och vilja vara så sparsamma som möjligt. Men vad jag protesterar emot, det är att denna sparsamhet riktar sig åt fel håll. Jag anser, att det är de rika som skola betala, och jag understryker, vad tidigare sagts av de representanter som ha äran att representera det kommunistiska partiet. De ha nämligen sagt, att den fattiges standard är så låg, att därvidlag finnes det ingenting att sänka. Men i dag anses det vara demokratiskt, att alla skola bära kristidens följder. Jag anser däremot, att det är synnerligen odemokratiskt, att de minst ekonomiskt bärkraftiga skola få vidkännas följderna av krig och kriser. Det är farligt att sänka levnadsstandarden, därför att man samtidigt sänker människovärdet.

Herr talman! Jag har intet yrkande. Jag har endast velat framföra dessa synpunkter till detta protokoll, som jag hoppas skall läsas av framtidens parlamentariker, som komma att vara de verkliga arbetarrepresentanterna.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

*Ang. förslag
till förordning
om industri-
sockerskatt,
m. m.*

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 november 1939 dagtecknad proposition, nr 89, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om industrisockerskatt; samt
- 2) förordning om accis å druv- och stärkelsesocker samt stärkelsesirap;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att för tid, varunder accis å druv- och stärkelsesocker samt stärkelsesirap utginge, förordna om höjning av eljest utgående tull eller tilläggstull å nämnda varor med belopp, motsvarande accisen;

dels ock medgiva, att den i avlöningsstaten för kontrollstyrelsen under anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal upptagna delposten till grundavlöningar m. m. finge överskridas med — utöver vad som föreslagits i Kungl. Maj:ts propositioner den 14 oktober 1939, nr 68, och den 10 november 1939, nr 81 — ytterligare 39,000 kronor.

Till utskottets behandling hade överlämnats två i anledning av propositionen inom riksdagens kamrar avgivna motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 89 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med avslag å motionen II: 64, måtte

- 1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om industrisockerskatt med den ändring att 1 och 3 §§ samt 4 § första stycket skulle erhålla i utskottets hemställan angiven lydelse;

- 2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om accis å druv- och stärkelsesocker samt stärkelsesirap med den ändring att 1 § skulle erhålla i utskottets hemställan angiven lydelse;

- 3) bemyndiga Kungl. Maj:t att för tid, varunder accis å druv- och stärkelsesocker samt stärkelsesirap utginge, förordna om höjning av eljest utgående tull eller tilläggstull å nämnda varor med belopp, motsvarande accisen;

- 4) bemyndiga Kungl. Maj:t att för tid, varunder utginge skatt å socker och sirap, som användes vid tillverkning av de under stat. nr 293, 298 och 299: 1 i gällande tulltaxa angivna varuslag, förordna om införande av tilläggstull å varor under stat. nr 293 med förslagsvis 40 kronor för 100 kilogram samt om höjning av redan utgående tilläggstull å övriga av nämnda varuslag med förslagsvis respektive 25 och 40 kronor för 100 kilogram;

- 5) medgiva, att den i avlöningsstaten för kontrollstyrelsen under anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal upptagna delposten till grundavlöningar m. m. finge överskridas med — utöver vad riksdagen beslutat

Ang. förslag till förordning om industrisoekerskatt, m. m. (Forts.)
i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner den 14 oktober 1939, nr 68, och den 10 november 1939, nr 81 — ytterligare 55,000 kronor;

B) att motionen II: 63, i den mån densamma icke kunde anses besvarad genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Lundell*, som hemställt, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 89 och med bifall till motionen II: 64, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att från dag som av Kungl. Maj:t bestämdes uttaga skatt å inom landet till försäljning utlämnat socker och sirap med 4 öre per kg socker och 3.2 öre per kg sirap.

Därjämte hade särskilda yttranden avgivits

1) av herr *Anderson* i Norrköping med instämmande av herrar *Andrén* och *Öman*;

2) av herr *Ohlin* med instämmande av herr *Carlström*; samt

3) av herr *Mannerskantz*.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr **Lundell**: Herr talman! Här är till detta utlåtande fogad en reservation av undertecknad och sedan dessutom icke mindre än tre särskilda yttranden, som till stor del innehålla liknande önskemål och påståenden som den reservation jag har avgivit. Det ser ju kanske något egendomligt ut, men det har till en del sin förklaring i att brådskan varit så stor, att någon egentlig reservationstid icke medgivits. Annars skulle väl genom förhandlingar de olika modifikationerna av en och samma ståndpunkt eller av liknande ståndpunkter ha kunnat sammanjämkas till en eller två reservationer eller till en reservation och ett särskilt yttrande. Nu har förhållandet blivit sådant, som det här presenteras för kammarledamöterna.

I den reservation jag avgivit har jag i mycket koncentrerad form redogjort för de anmärkningar jag framställt mot den föreslagna beskattningsformen. Där står som en andra punkt att betydande förskjutningar av produktion och konsumtion mellan olika tillverkningsplatser och varor komma att bli en följd av denna skatts påläggande. Jag skall be att få ge denna punkt och den som kommer närmast därefter en något fylligare utformning genom att anföra exempel på vad jag här menar.

Det är ju klart, att om man på en vara, sådan som det här är fråga om, industrisoek, lägger en skatt av så stor höjd som här föreslagits, då kommer, om det icke vidtages några förändringar i tillverkningen, varan att bli så mycket dyrare, att den blir utsatt för en avsevärd konsumtionsminskning. Men det kan även bli andra följder. Det kan tänkas — och det är den andra möjligheten, vi ha sett olika exempel därpå i utskottet — att tillverkaren i stället för att tillverka sockrade varor övergår till att tillverka osockrade varor. Sedan får då konsumenten själv tillsätta sockret. Vi ha sett exempel på den saken både i fråga om saft och mos. Det kommer säkerligen att gå i den riktningen även i fråga om andra varor. Vidare blir det naturligtvis en tredje möjlighet till reaktion inför den pålagda skatten genom att produktionen ändras därhän, att likadana varor tillverkas, där kontrollen är svårare att upprätthålla, alltså att produktionen övergår från mera fabriksmässig tillverkning till att hamna hos s. k. hemmakokare. Den fjärde följden av denna skatteform blir säkerligen, att en hel del varor, som förut framställdes genom mer eller mindre fabriksmässig tillverkning, komma att i större utsträckning, än för närvarande sker, tillverkas i hemmen.

Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)

Man kan ju säga vad man vill om dessa olika förändringar. Man kan tycka, att de äro lyckliga eller olyckliga. För min del anser jag, att samtliga dessa fyra olika förändringar, som komma att följa av den föreslagna skatteformen, måste betraktas såsom olyckliga. De komma att som sekundära följder medföra arbetslöshet inom den mera industrimässiga produktionen, såsom i bagerier, konditorier och konservfabriker. De komma att leda till ökat arbete för husmödrarna i hemmen, och det får väl betraktas som en utveckling baklänges. Man skall icke tro, att detta endast blir en förändring av ganska små dimensioner, när man här lägger på en skatt, som mer än fördubblar priset på den beskattade varan, nämligen socker. Då det är så många varor som innehålla en mycket hög procentsats socker, måste det bli fråga om mycket stora prisförändringar och följaktligen också fråga om rätt stora utslag i de fyra riktningar som jag här har räknat upp.

Eventuellt kan det också tänkas, att fabriker kunna komma att använda andra sötningsmedel än socker och att man i så fall skulle komma fram till en direkt minskning av sockerkonsumtionen och därmed också till en minskning av sockerproduktionen i vårt land, vilket man väl knappast kan betrakta såsom något lyckligt. Dessutom är det det olyckliga förhållandet, att en del av de varor, som på detta sätt bli betydligt fördyrade, kunna komma att bli utsatta för en skärpt utländsk konkurrens på sådana positioner, som äro bundna av handelsavtal och där alltså den industrimässiga tillverkningen icke kan få ett ökat skydd parallellt med den ökade skattebelastningen. Detta är, vad jag närmast vill säga i anledning av den första punkten i reservationen.

Sedan har jag i reservationen sagt, att en vidlyftig, dyrbar och irriterande men ändock otillfredsställande kontrollapparat blir en annan följd av den föreslagna beskattningen. Inom utskottet eller kanske snarare på utskottsavdelningen ha vi fått en ganska skrämmande bild av den stora omfattningen och de stora svårigheter som skulle komma att karakterisera de kontrollåtgärder som bli nödvändiga att vidtaga och som medföra en mycket stor utbyggnad av kontrollstyrelsen. Om man tänker på andra uppgifter som åvila kontrollstyrelsen, t. ex. när det gäller att övervaka tillverkningen och försäljningen av rusdrycker, så är detta en ren leksak i jämförelse med vad den kommer att här få taga på sig. I fråga om rusdryckerna är tillverkning och försäljning koncentrerad på ett fåtal företag, men här är det fråga om 15 eller kanske 20 tusen företag av alla möjliga dimensioner som skola kontrolleras. Dessa skola månadsvis avgiva deklARATIONER över användningen av skattepliktigt socker, och dessa deklARATIONER skola insändas samtidigt med den skatt som åvilar det använda sockret. Det skall deklareraras på heder och samvete, och det är fråga, om det icke blir en nötning både på hedern och samvetet, som är större, än som det egentligen kan vara klokt att åstadkomma. Det är klart, att dessa deklARATIONER måste bli ganska svåra att kontrollera och att de kontrollåtgärder som kontrollstyrelsen måste vidtaga komma att bli irriterande och besvärande för tillverkarna.

Om man tänker sig att alla möjliga bagerier av olika storlekar skola deklarerera t. ex. hur mycket sötlimpa och kavring de ha bakat, hur mycket socker och sirap de därvid använt, hur mycket socker de strött ovanpå kaffebullarna och hur mycket de lagt i småbrödet och övriga bakverk, förstår man vilka svårigheter som kunna uppkomma. Dylika deklARATIONER skola alltså avgas såväl av de största bagerier här i Stockholm som vid de minsta bagerier ute på landsbygden, vilka kanske ha en mycket liten försäljning per vecka och ofta ha sin verksamhet förenad med kaféerörelse. Det finns dessutom mindre tillverkare av karameller både i städerna och på landsbygden, som försörja sig på denna tillverkning men som troligtvis inte ha någon mera utvecklad bok-

Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)

föring, som ger dem möjlighet att hålla reda på vad de tillverka. De skola dessutom nu bli tvungna att skilja på vad de framställa för egen konsumtion och vad de direkt försälja och hålla reda på hur mycket socker som ingår i detta.

Dessutom förhåller det sig ju på det sättet, att utskottet varit nödsakat att föreslå undantag för socker och sirap som användes vid tillverkning av vissa varor, t. ex. fruktmos och sylt, men sedan gör utskottet ett undantag ifrån undantaget. Det heter nämligen: »Skattefrihet åtnjutes dock icke för socker och sirap, ingående i fruktmos och sylt, som användes för tillverkning av söt-saker och konditorivaror.» Det är ju klart att detta undantag från undantaget inte kan klaras av — om jag så får uttrycka mig — hos tillverkaren, ty denne kan ju inte veta vad fruktmoset och sylten, som han säljer, kommer att användas till, utan det blir den som använder dessa varor för tillverkning av saluvaror, det vill säga konditorn eller karamellfabrikanten, som skall deklarera den sockermängd, som finns i de inköpta produkterna. Det kommer naturligtvis att uppstå mycket irritation även på denna punkt på grund av detta undantag från undantaget.

Inför de förändringar i produktionen, som den föreslagna beskattningen hotar att förorsaka och på grund av den stora irriterande kontrollapparaten den kräver, anser jag det vara rättare och lämpligare att pålägga en enhetlig sockerskatt med 4 öre på sockret och 3.2 öre på sirapen. Den skulle ge samma belopp eller troligen mera och skulle inte åstadkomma de svårigheter och förändringar i produktionen och denna irritation vid kontrollen, eftersom sockertillverkningen och sockerimporten är monopoliserad här i landet.

I den närmast följande satsen i min reservation eller i sista satsen i första stycket säger jag: »Belastningen å mindre inkomsttagare torde genom en sådan läggning av skatten sannolikt i genomsnitt bliva lägre än efter Kungl. Maj:ts förslag, bl. a. på grund av mindre tilläggsbelastning genom handelsmarginaler.»

Man kan inte heller säga att en enhetlig sockerbeskattning som är lagd på det sättet skulle på något sätt göra skatten mera tyngande för de mindre inkomsttagarna. Med den uppfattning jag har om konsumtionens fördelning kan jag inte komma till det resultatet, att en mindre inkomsttagare skulle konsumera mindre sockerhaltiga varor än en större inkomsttagare. Det är ju ändå så, att socker är ett av våra allra billigaste näringsmedel. Det finns ingen anledning att tro att en större inkomsttagare skulle konsumera mera socker än en mindre eller äta mera kaffebröd och sötsaker. Det är inte en kundkrets av företrädesvis större inkomsttagare som besöker alla dessa karamellbutiker, som finnas i Stockholm och i många andra städer. Jag tror att om man kunde åstadkomma en tillförlitlig statistik på detta område, vilket kanske är ytterligt svårt, skulle man nog finna att konsumtionen av industrisocker är minst lika stor hos de mindre inkomsttagarna som hos de större. När förhållandet är sådant, bortfaller enligt mitt förmenande det sociala skäl, som ju ligger bakom finansministerns förslag, ett socialt skäl, som givetvis är synnerligen beaktansvärt, men som inte är på sin plats i fall därav föranlett förslag inte leder till den minskning av beskattning för de mindre inkomsttagarna, som finansministern har velat åstadkomma genom denna speciella skatt på industrisocker.

Jag vill därutöver tillägga att jag är mycket skeptisk huruvida det beräknade beloppet med den föreslagna skattesatsen på 40 öre per kilo verkligen kan komma att flyta in. På grund av de förändringar, som jag i början av mitt anförande berörde, är det alldeles säkert att det kommer att uppstå en mycket betydande minskning i konsumtionen på industrisocker, och det torde

'Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)
väl därför vara ganska osäkert om finansministern får in det belopp, han räknar med. Går man däremot fram på den andra vägen, som jag här har föreslagit, så är det tämligen säkert att det önskade beloppet kommer att inflyta.

Trots att jag framfört dessa synpunkter som ensam reservant har jag inte alls den uppfattningen att jag är ensam om den mening jag uttalat bland utskottets ledamöter. Jag tror att många ha varit mycket tveksamma, fastän det inte har kommit till uttryck i utlåtandet utom beträffande utskottets högerledamöter. Men det är väl närmast för att tillmötesgå de sociala synpunkter, finansministern anför, som man har gått med på att bifalla det förslag han framlagt blott med denna nedprutning från 50 till 40 öre. Jag vet till och med att det på visst håll inom utskottet funnits ännu mera kritiska uppfattningar rörande förslaget men att man ändå har satt sitt förstånd under trons lydno. På ett par håll har jag emellertid hört att man sagt: vi få väl ta den här skatten fastän vi göra det med den cyniska motiveringen att vi närmast vilja visa hur omöjlig denna skatteform kommer att bli i praktiken. Om man nu på åtskilliga håll inom utskottet har den uppfattningen, att denna beskattningsform kommer att visa sig omöjlig och i hög grad irriterande i längden och att man kanske efter något halvår eller något år får gå ifrån densamma och acceptera en allmän skatt på socker — det kan ju hända att de ökade anspråken på statskassan även gör en sådan utväg alldeles nödvändig — så vore det väl ändå klokast att inte nu godkänna ett sådant besvärligt och jag skulle vilja säga vidunderligt beskattningssystem, som man här går in för. Skall man sedan slopa detta, måste man avveckla hela kontrollapparaten, avskeda kontrollpersonalen och ordna det hela på ett helt annat sätt. Jag tror att kammaren framdeles kommer att ångra, om den nu bifaller utskottets förslag, på samma sätt som vi nog få anledning att ångra den oförnuftigt lagda skatt, som vi ha fått på vin- och spritdrycker. Det vore nog bättre att man redan nu slog in på vägar, om vilka man med säkerhet kan säga att de äro hållbara.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Jag förmodar att herr Lundell med sitt anförande har velat ge en liten försmak av den lidandets historia, som vi hålla på att skriva första kapitlet på. Tyvärr måste jag säga att han nog får rätt, åtminstone i mångt och mycket. Jag tror emellertid inte, att han får rätt i allt, utan att han svartmålat väl mycket på ett par punkter. Denna skattelagstiftning kommer att visa sig utomordentlig svår att genomföra, leda till irritation och även vålla skada i vissa avseenden. Jag tror att alla, som ha deltagit i denna frågas behandling i utskottet, ha den känslan, att detta är ett provisorium och att vi ganska snart få ta upp hela denna fråga till ny behandling. Den har varit den besvärligaste av alla skattefrågor, som första särskilda utskottet i år har haft att syssla med.

Ingen kan påstå att utskottet är tillfredsställt med det resultat som här föreligger, jag tror inte heller att Kungl. Maj:t är vidare tillfredsställd med sitt förslag. Den utredning, som har legat till grund för den kungl. propositionen, har gjorts på mycket kort tid och under pressande förhållanden, och resultatet har blivit därefter. Frågan om en skattebeläggning av en viss del av sockerförbrukningen har prövats tidigare i annat sammanhang men alltid med negativt resultat. Svårigheterna i kontrollhänscende ha visat sig vara så betydande, att man måst avstå från att lägga fram planerade förslag om en beskattning på choklad och sötvaror o. s. v. Nu har regeringen lagt fram ett förslag om en mera vidsträckt beskattning av allt industrisocker, men man har vid

Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)

förslagets utarbetande kommit underfund med att vissa undantag måste göras. Utskottet har funnit att ett av dessa undantag bör strykas men i stället ett par andra undantag göras, och sedan, som herr Lundell mycket riktigt påpekade, har man under den fortsatta behandlingen funnit, att undantag måste göras ifrån undantaget, och då kan ju var och en förstå, att det blir en ganska vidunderlig skattelag som här presteras.

Jag har från början varit mycket bestämt inriktad på att bland de nya skatter, som i år måste tillkomma, skulle man ha även en sockerbeskattning, som huvudsakligen lägges på choklad- och sötvaruindustriens sockerförbrukning. Jag har emellertid vid behandlingen av denna fråga mer och mer kommit över till den ståndpunkten, att det är nästan ogörligt att få fram ett rationellt skattesystem på detta område, och jag har därför måst falla tillbaka på en tanke, som jag i och för sig ingalunda är glad åt, nämligen tanken på en allmän sockerskatt, som då bör begränsas till 4 å 5 öre per kg. Särskilt efter de många konsumtionsskatter, som vi nu ha beslutat vid denna riksdag, är det ingalunda med lätt hjärta som man föreslår en allmän sockerskatt. I valet mellan detta alternativ och utskottsmajoritetens förslag har jag dock måst stanna för det förra. Nu vet jag att denna ståndpunkt inte har någon utsikt att vinna bifall. Jag vet inte ens, om det av herr Lundell väckta förslaget kan bli föremål för proposition. Skulle så vara förhållandet, kommer jag naturligtvis att rösta för detta.

Herr Lundell har anfört en hel del synpunkter på denna skattefråga och framlagt en hel del kritiska anmärkningar mot förslaget. Detta gör att jag kan fatta mig kort. Jag skall endast med några ord beröra en sak, som herr Lundell icke gick in på i sitt anförande. Det är frågan om tullskyddet. Om Kungl. Maj:ts proposition med en föreslagen skatt på 50 öre per kg. på industrisocker hade bifallits av utskottet, skulle detta ha kunnat medföra påtagligt ogynnsamma verkningar på olika industrier, som hade fått räkna med en väsentligt ökad konkurrens från utlandet. Genom utskottets förslag, som innebär en viss modifikation av propositionen och vari en nedsättning av skatten från 50 till 40 öre ägt rum, ha naturligtvis i någon mån såväl dessa som en hel del andra olägenheter minskats för ifrågavarande industrier. Men kvar står dock risken för att vissa grenar av den så kallade sötvaruindustrien komma att bli utsatta för mycket hård konkurrens från utlandets sida. Utskottet har därför icke nöjt sig med att, såsom fallet är i propositionen, endast göra en antydning om att man kan företaga vissa tullförhöjningar utan gjort direkta uttalanden om nödvändigheten av ökat tullskydd på de artiklar, som för närvarande äro fria och icke bundna genom avtal med främmande makter. Dessa artiklar äro sockerkulörer, choklad och vissa konfektyrer. Beträffande andra mycket stora varugrupper, som komma att drabbas av denna sötvaruskatt, är det för närvarande inte möjligt att utan vidare genom tullförhöjning skydda vederbörande industrier mot en skärpt konkurrens från utlandet. Detta är bland annat fallet med de mycket stora grupper, som falla under tullrubrikerna 299, 300 och 301, karameller, kex och pastiller. I dessa fall äro tullsatserna bundna genom avtal med utlandet, och detta gör, att utskottet har måst inskränka sig till att rikta en vädjan till regeringen att ägna denna fråga särskild uppmärksamhet. Jag vill särskilt understryka, att det för en mycket betydande del av den svenska sötvaruindustrien helt enkelt är nödvändigt att få ett förstärkt skydd. Här står inte bara industrien som sådan utan även arbetarintressena bakom.

Sedan vill jag fråga, om man har riktigt klart för sig hur det förhåller sig med möjligheten att genomföra detta skatteförslag mot bakgrunden av det avtal som vi ha med Svenska sockerfabriksaktiebolaget. Den saken har icke

Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)
berörts i propositionen. Jag tar emellertid för givet, att den inte har förbi-setts av Kungl. Maj:t, men det kunde ha varit av intresse om man fått den saken klargjord i själva propositionen.

Jag ber som slutomdöme att få säga, herr talman, att vi få betrakta detta skatteförslag som ett provisorium, vilket å ena sidan är behäftat med många betydande olägenheter och risker av olika slag, men å andra sidan ägnat att tillgodose en riktig tanke, nämligen tanken på att lägga en sockerskatt på de varor, som få räknas till de mera umbärliga. Tyvärr har lagförslagets utformning icke svarat mot dess syfte. Herr Lundell påpekade att en av olägenheterna med denna beskattning är, att denna industrisockerskatt praktiskt taget kommer att drabba all sockerförbrukning inom bageriindustrien, sålunda icke blott konditorier utan även det socker som användes för framställning av nödvändiga livsmedel för hushållsbruk, och sålunda åstadkommer en fördyring, som ingalunda låter sig förenas med principen, att man skall lägga denna skatt på de mera umbärliga varorna.

Jag tror att det i nuvarande läge hade varit lyckligare om man hade kunnat stanna vid en generell allmän sockerskatt, men då detta inte är möjligt, hälsar jag med tillfredsställelse att utskottet har åstadkommit en moderation genom att föreslå en nedsättning av skatten från 50 till 40 öre. Detta kommer alltid att medföra någon lättnad i vissa fall, där skatten vållar avsevärda svårigheter, och kommer kanske i någon mån att i övrigt minska de olägenheter den kan medföra. Men kvar står likväl så pass mycket av dessa olägenheter, att jag hyser allvarliga farhågor för denna beskattning, och detta gäller icke minst de svårigheter, som kontrollen kommer att vålla. Vi äro tyvärr här i landet i det läget att vi när det gäller indirekt beskattning måste falla tillbaka på ett tämligen provisoriskt kontrollsystem. Vi äro annars så vana vid att ha en stark kontroll i olika hänseenden, och detta medför naturligtvis, att man med verklig oro ser fram mot tillämpningen av skatteförordningar, som äro baserade på mycket generella och knapphändiga kontrollbestämmelser. Det kommer alldeles säkert att uppstå en massa luckor i denna kontroll, vilket är en allvarlig sak ur rättssäkerhetssynpunkt.

Om herr Lundells reservation blir föremål för proposition av herr talmannen, kommer jag att rösta på denna, annars har jag inte något yrkande att göra.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! För den som så många år som jag varit med i riksdagens bevillningsutskott är ju detta inte någon ny fråga. Redan för tio år sedan framfördes från högerhåll tanken på en sådan skatt på sötsaker. Saken blev föremål för utredning, men fick sedan vila på grund av de svårigheter, som kontrollen måste medföra. Sedan dess har ingen kastat ögonen på en sockerskatt av denna natur; man har böjt sig för det faktum, att kontrollsvårigheterna äro för stora och kanske oöverbärliga. I det läge, vari vi nu befinna oss, har finansministern emellertid ansett att han trots betänkligheterna ifråga om kontrollen nödgas framlägga förslag om en sådan skatt på industrisocker för att därigenom bidra till att balansera budgeten. Det gäller i detta fall en summa på 14 miljoner kronor.

Det skulle naturligtvis ha varit önskvärt, om man hade kunnat följa den tanke, som framförts exempelvis i det särskilda yttrande som är avgivet av herrar Ohlin och Carlström, att man skulle ha kunnat undantaga bagerivaror. Detta skulle dock medföra en reducering i de beräknade skatteinkomsterna på så pass mycket som 3 miljoner kronor och skulle ha haft till följd, att man givetvis också måste ha frigivit bakelser, tårtor och dylikt, som ju ändå måste räknas till umbärliga varor. Jag är säker på att det skulle vara svårt att få folk att fatta, att sådana varor vore fria från skatt, under det att vanliga

Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)

karameller vore skattebelagda. Men trots att kontrollen utan varje tvivel blir svår — herr Lundell behöver inte anstränga sig för att övertyga någon ledamot, ingen ledamot av utskottet i varje fall, om att denna kontroll kommer att erbjuda oerhörda svårigheter — har utskottets majoritet ändock stannat för tillstyrkande av den kungl. propositionen. Vi ha icke minst med hänsyn till handelsavtalen och med hänsyn till hur det hela kommer att verka på vissa delar av industrien dels tillstyrkt den tullfullmakt, Kungl. Maj:t har begärt, och dels starkt understrukit nödvändigheten av att man med uppmärksamhet följer denna sak.

Varför har då utskottet, trots att det erkänner alla dessa svårigheter, ändock tillstyrkt propositionen? Jo, mina damer och herrar, därför att det endast finns ett alternativ till den kungl. propositionen, såvida man vill ha pengar. Vill man avslå det hela, vill man avstå från dessa 14 miljoner, då är ju saken enkel, men vill man ha in dessa 14 miljoner, så finns det bara en enda möjlighet — vilket såväl herr Lundell som herr Ivar Anderson i Norrköping mycket riktigt påpekade — och det är den allmänna sockerskatten. Man skulle således på grund av de kontrollsvårigheter, som föreligga, flytta beskattningen på dessa umbärliga varor, såsom tårter, bakelser, choklad och karameller och sötsaker av olika slag, över till hushållen. Vi ha väjt undan för detta förslag, därför att vi, som utskottet i sitt utlåtande påpekar, trots alla de betänkligheter som kunna anföras mot industrisockerskatten ändock ansett att den bör prövas. Vi böra göra ett försök att tillämpa den, innan vi gå över till den andra skatteformen. Det är närmast på grund av att vi ha den känslan, att vi vid denna urtima riksdag ha lagt så pass stora bördor på de olika hushållen ute i landet i form av indirekta skatter, som vi dra oss för att även lägga en allmän skatt på det socker, som användes i hushållet. Jag tycker, herr talman, att det är rimligt att intaga denna ståndpunkt med hänsyn till alla de nya skatter, som vi pålagt vid urtima riksdagen.

Jag har därmed inte sagt, att inte den tid kan komma, då vi behöva använda även hushållssockret som skatteobjekt. Det är möjligt — därom vet ingen något i dag, men jag har svårt att tänka mig, att denna riksdag åtminstone skulle vilja följa herr Lundell och att man således skulle ersätta skatten på choklad, karameller, tårter och bakelser med en allmän sockerskatt och på detta sätt flytta skatten över till hushållen. Jag tänker mig närmast, att om vi komma i det nödläget, att vi även måste lägga skatt på hushållssocker, så är det därför, att det inte finns någonting annat att beskatta, och då måste detta ske icke för att avlösa skatten på industrisocker utan för att vi behöva ytterligare medel utöver vad denna skatt ger. Jag tror icke att man, som herr Lundell gör, kan räkna med, att om vi komma i det läge, att vi måste införa en allmän sockerskatt, detta skall ske för att avlösa denna beskattningsform.

Nu kan ju herr Lundell fråga: men kommer inte en allmän sockerskatt att även beröra de grupper, som man av sociala skäl vill hålla utanför dessa bördor? Kommer den icke att beröra dem, även om vi välja den form Kungl. Maj:t föreslagit? En sådan fråga är naturligtvis mycket berättigad, men det finns utan tvivel befolkningsgrupper, som icke ha möjligheter att dagligen njuta av choklad, bakelser eller tårter och som sålunda den allmänna sockerskatten skulle drabba mycket hårdare än den skatteform, som här är föreslagen.

Jag är medveten om, herr talman, att alla de anmärkningar, som kunna riktas mot det högerförslag, som vi behandlade för tio år sedan i riksdagens bevilningsutskott, med lika och ännu större styrka kunna, särskilt när det gäller kontrollen, riktas emot det förslag, som Kungl. Maj:t här lagt fram. Alternativet till detta förslag är emellertid utav den karaktär att utskottets

Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)
majoritet icke ansett sig kunna tillråda riksdagen att gå den vägen, och med hänsyn därtill hemställer jag, herr talman, om bifall till vad utskottet föreslagit i det föreliggande betänkandet.

Herr Senander: Herr talman! Det finns ett tredje alternativ, och det är att man beskattar bolagen och de större inkomsttagarna och icke lägger skatterna på konsumtionen av den ena eller andra varan. Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Henriksson: Herr talman! Då en viss resfeber synes göra sig gällande här i dag, skall jag försöka fatta mig kort.

Då vi i går diskuterade frågan om bensinskatten var det en talare för utskottsmajoritetens ståndpunkt som yttrade, att svårigheterna äro till för att övervinnas. När jag tagit del av den rad av förslag till indirekta skatter, som Kungl. Maj:t kommit med vid den urtima riksdagen, har jag nästan fått ett intryck av att man sökt skapa fram så stora svårigheter som möjligt bara för det tvivelaktiga nöjet att kunna övervinna dem. Kronan på verket är den proposition vi i dag behandla, nämligen propositionen om sockerbeskattningen. Det fordras sålunda enligt propositionens förslag ett helt stort ämbetsverk för att åtminstone kunna försöka sig på en kontroll av den beskattning, som man här skall slå in på. Propositionen bygger på en utredning, men om man läser denna utredning noga, kan man inte få något annat intryck, än att hela utredningen går ut på ett avstyrkande av den väg, som man nu här vill beträda. I en mycket stark känsla av dessa förhållanden ha jag och ett antal av kammarrens ledamöter hemställt om avslag på den föreslagna industrisockerskatten och i stället föreslagit, att man skall skaffa pengarna genom en allmän sockerskatt.

För mitt vidkommande har en huvudsynpunkt varit vad det skulle komma att kosta det svenska folkhushållet att få in den summa, som finansministern här avser att få in, med användandet av den ena eller den andra metoden. Jag tror icke att man behöver närmare skärskåda dessa saker för att det skall bli uppenbart, att om man går vägen med den relativt höga industrisockerskatten, så får folkhushållet som helhet betala avsevärt mycket mera pengar för att få den summa, som finansministern vill ha, än om man går den andra vägen. Jag är också ganska övertygad om, att det blir ungefär samma människor, som få betala pengarna i såväl det ena som i det andra fallet. Jag är liksom herr Lundell övertygad om, att därest man kunde åstadkomma en noggrannare utredning angående konsumtionsvanorna i dessa fall, skulle det visa sig, att just de breda folklagren använda ganska mycket sötsaker och då framför allt de sötsaker, som innehålla det mesta sockret, vilket i sin tur är det mest avgörande i detta fall.

Jag skall icke här närmare ingå på den föreliggande frågan. Jag har motionsvägen motiverat min uppfattning, och åtskilliga av de synpunkter, som jag lagt på denna fråga, ha här framförts av herr Lundell och herr Anderson i Norrköping. Jag kan därför, herr talman, sluta mitt anförande med att instämma i yrkandet om bifall till den av herr Lundell avgivna reservationen.

Herr Lundell: Herr talman! Jag skall bara göra några randanmärkningar till det som herr Olsson i Gävle anförde.

Han påminde om att denna industrisockerskatt icke borde vara högern alldeles obekant, då ju högern tidigare lagt fram förslag om en sötvaruskatt. Jag vill erinra honom om, att det som jag för min del varit med om att undersöka

Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)

icke haft denna allmänna läggning, utan endast avsett sötvaror och således ej allt möjligt socker, som användes för varor till avsalu. Däri ligger en viss skillnad. Kontrollsvårigheterna skulle vid ett färre antal varor bli betydligt mycket mindre än som här är fallet.

Herr Olsson i Gävle sade vidare, att man valt denna väg med en industrisockerskatt därför att det bara fanns ett enda annat alternativ, nämligen den allmänna sockerskatten. Skulle man gå på en allmän sockerskatt, menade herr Olsson, att man skulle få flytta skatten ifrån umbärliga varor — och så räknade han upp en del varor — till hushållen. Han glömde emellertid i sin uppräknade sådana umbärliga varor såsom matbröd och kaffebröd. Det är ju så att denna skatt kommer att göra en hel del på priset på matbröd och kaffebröd. Man har räknat med en prisförhöjning av 10 öre på de vanliga formerna, som innehålla något mera socker och något mera sirup — såvida man nu inte går en annan väg och minskar vikten förstås, men i fråga om fördyring — gör det ju i huvudsak ett och detsamma.

Man bör icke glömma att denna industrisockerskatt belastar sådana allmänna konsumtionsvaror som bröd, vilket innehåller socker, t. ex. allt kaffebröd, småbröd och allt sådant bröd, som man knappast kan kalla för umbärligt.

Det framskyntade litet i herr Olssons i Gävle anförande att han ansåg, att även om vi framdeles införde en allmän sockerskatt på grund av statsfinansiella skäl, skulle vi kanske ändå behålla denna här industrisockerskatten. Ja, det är just detta som jag är litet rädd för. Jag tror, att när påfrestningen blir hårdare kommer man att ta till en allmän sockerskatt och låta den här skatten ändock vara kvar för att icke behöva avskeda alla dessa kontrollanter, som man nu får lov att anställa i kontrollstyrelsen.

Herr Adolv Olsson sade också, att det finns befolkningsgrupper, som icke använda sötsaker. Ja, men det finns icke så många, som icke använda kaffebröd, och det finns icke så många, som icke använda sötlimpor av ett eller annat slag. Det har sagts på en hel del håll i utskottet, att det endast är här i Stockholm som man använder så mycket vörtlimpa och annat sött bröd. Men det får jag säga, att det nog finns litet överallt i landet folk, som använder sådant bröd, låt vara måhända i något olika omfattning. Herr Olsson i Gävle skall således icke vara så säker på, att det icke finns sådant folk även i Gävle — låt vara att han själv kanske inte gör det — som äter sådant här bröd och att han alltså fördyrar brödet för sina valmän, när han nu går in för detta förslag. Men även om det finns vissa befolkningsgrupper — åtminstone såvitt angår den manliga delen — som icke använda så mycket sötsaker, så finns det väl knappast någon befolkningsgrupp vars kvinnliga anförvanter icke använda sådana. Jag har åtminstone svårt att tänka mig annat. Herr Olsson i Gävle brukar tala om skogshuggarna, men han skall inte glömma bort, att även de ha kvinnliga anförvanter hemma, som helt säkert också äta sötsaker.

Jag skall bara komma med ett ytterligare tillägg, en sak som jag glömde, när jag först hade ordet, men som jag anser är en av orsakerna till att belastningen på de mindre inkomsterna genom denna industrisockerskatt i själva verket blir större än genom en allmän sockerskatt. Förhållandet ligger däri, att om man tar ut 14 miljoner kronor, såsom man här tänkt sig, på en industrisockerskatt, så får staten visserligen in endast dessa 14 miljoner, men konsumenterna få räkna med att betala 23 å 24 miljoner kronor, ja, kanske mera. Med hänsyn till vad fabrikanterna komma att lägga på priset och vad varan sedan kommer att kosta hos grosshandlaren och detaljhandlaren får man räkna med minst den ökade fördyring, som jag nyss nämnde, detta beroende på

Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)

de handelsvanor, som finnas på detta område. Ja, kanhända får man räkna med en ännu större ökad fördyring. Alltså: dessa 14 miljoner kronor till statskassan betyda att konsumenterna få lägga ut 23 à 24 miljoner minst. I fråga om en allmän sockerskatt åter veta vi, att då tillverkning, import och försäljning äro monopoliserade, kan man räkna med att genom en överenskommelse mellan statsmakterna och sockerbolaget ordna det så, att fördyringen egentligen icke behöver bli större än just den summa, som går till statskassan. Detta är en sak, som för mig gör det fullständigt klart, att den skatt, som man av sociala skäl vill lägga på sätt som man här föreslagit, icke kommer att verka på det sätt man tror, utan kommer att åstadkomma en större belastning för de mindre inkomsttagarna än om man införde en allmän sockerskatt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Vi skola kanske icke skämta med varandra, herr Lundell och jag, men jag tror att jag skriver under vad herr Ivar Anderson sade, nämligen »att herr Lundell överdriver bestämt åtskilligt».

I fråga om matbrödet och kaffebrödet är det faktiskt så att en allmän skatt kommer att drabba alla. Men då det mesta kaffebröd som användes här i landet bakas hemma, blir det skattefritt genom att hushållssockret icke beskattas. Om vi skulle göra som herr Lundell vill och vända på saken och beskatta hushållssockret, skulle allt kaffebröd och matbröd bli mer eller mindre beskattat. Därför tycker jag icke, att herr Lundell skall anföra det förhållandet att man i en och annan av de större städerna köper sitt matbröd såsom något argument sig till fördel, särskilt som han i samma andedrag vill beskatta allt socker i landet och således allt bröd vari socker ingår. Det skulle ha varit önskligt, som jag sade i mitt förra anförande, om man kunnat undantaga brödet, men det spelar icke någon stor roll härvidlag.

Nu kan man naturligtvis tvista om vad som är umbärligt och outhärligt. Jag kan sträcka mig så långt att måhända 4 miljoner kronor av dessa 14 miljoner komma att ligga på varor, som man kanske skulle vilja ha undantagna från ytterligare belastning, låt vara att ökningen icke drabbar så särskilt hårt. Men de övriga 10 miljonerna får man däremot från varor, som i stort sett äro att betrakta som umbärliga.

Jag skall icke fortsätta och draga fram exemplet med den där skogshuggaren för herr Lundell. Han är obehaglig för honom — jag vet det — men han existerar, och icke bara han utan många med honom på skilda ställen här i landet. Jag är säker på att herr Lundell kan hitta honom söder om Dalälven, men annars skall jag visa honom norr om Dalälven. Det är folk som befinner sig i det läget, att en allmän sockerskatt skulle drabba dem hårdare än denna skatt på sötsaker.

Det är naturligtvis klart att det hela kommer att kosta väsentligt mer än skatten själv, dock icke så mycket som 24 miljoner. Men man får gå till väga på det sätt, som vi sade industriens representanter, när de hade företräde på andra avdelningen, nämligen att man bör se till att detaljhandeln icke i det här läget skär allt för stora pipor i vassen. Då kanske det icke behöver bli en ytterligare belastning för folkhushållet på 24 miljoner kronor för att få in dessa 14 miljoner.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Jag har ju anslutit mig till utskottsmajoritetens mening i detta fall, och jag har sålunda icke något annat yrkande att ställa än om bifall till utskottets förslag. Emellertid vill jag säga, att detta icke är beroende på att jag är övertygad om, att det varit någon så synnerligen lämplig och god skatteform, som man här kommit med. Jag skall

Ang. förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. (Forts.)
 uppriktigt säga, att det nog varit lämpligare och bättre med en sockerskatt, som varit lika för alla, en allmän sockerskatt helt enkelt.

Gentemot herr Olsson i Gävle, som framhöll, att en allmän sockerskatt skulle drabba en del familjer och då särskilt de fattigaste ganska hårt, får jag säga, att man ju kan ha olika uppfattning om det som drabbar hårt eller icke. Det är nog ett litet överord att säga, att denna skatt kommer att drabba hårt, även om det är fråga om en fattig familj. Jag vet ju, att lantarbetarna räknas till de fattigaste och de sämst ställda i landet, och det kan ju hända att det är så. Hur hårt skulle nu en dylik familj drabbas av en allmän sockerskatt på 4 öre per kilogram eller en skatt, som skulle ge ungefär detsamma som den här föreslagna? Ja, en sådan familj förbrukar, efter vad jag under rättat mig om, ungefär 5 kilogram socker per månad. För denna familj skulle det således bli 20 öre i månaden i extraskatt. Detta kan kanske anses mycket, men jag tror icke att vederbörande skulle känna det så hårt, och jag är icke säker på, att icke den här formen av sockerskatt kommer att drabba minst lika hårt.

Herr talman! Anledningen till att jag gått med på utskottsmajoritetens förslag är att jag tror att detta skatteförslag kommer att bli ett skolexempel på hur utomordentligt svårt det är med differentierade skatter av det slag, som här är ifrågasatt. Jag tror att det kan vara nyttigt för oss i vårt framtida arbete med skattefrågor att få se hur denna sak kommer att utfalla. Jag tror icke att det hände någon olycka, om detta förslag skulle misslyckas, men det kan vara nyttigt med ett försök. Därför, herr talman, har jag anslutit mig till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den av herr Lundell avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Lundell begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 79, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Lundell avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beräkning

av vissa inkomster och utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 m. m.; och

nr 81, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpning av bankoreglementet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

*Ang. förslag
till lag om
tjänsteplikt
m. m.*

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tjänsteplikt m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 1 december 1939 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 92, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om tjänsteplikt; samt
- 2) lag om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt motion.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de av Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen, måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

- 1) lag om tjänsteplikt; samt
- 2) lag om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister;

B) att den i ämnet väckta motionen, II: 65, måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Linnér, Gärde, Wistrand, Karl Emil Johanson, Skoglund och Liedberg*;

dels av herr *Branting*;

dels ock av herrar *Norman, Olsson* i Mellerud, *Molander* och *Lindberg* i Stockholm.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes, rörande föredragningsättet, ordet av

Herr *Lindqvist*, som anförde: Herr talman! I fråga om föredragningen av andra särskilda utskottets utlåtande nr 34 föreslås,

att utskottets hemställan må företagas till avgörande punkt- och momentvis och punkten A) 1) på det sätt, att det däri tillstyrkta förslaget till lag om tjänsteplikt föredrages paragrafvis med övergångsbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter och sedan de under punkten A) tillstyrkta lagförslagen blivit i sin helhet genomgångna utskottets hemställan i punkten föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

Ang. förslag till lag om tjänsteplikt m. m. (Forts.)

att, därest kamrarna fatta från utskottets förslag i en eller annan del avvikande beslut, utskottet må äga att för riksdagen föreslå härav påkallade jämkningar; samt

att beträffande nummerbeteckning av paragrafer eller moment utskottet må äga vidtaga de ändringar, som kunna påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A) 1).

Utskottets förslag till lag om tjänsteplikt.

Efter föredragning av 1 § yttrade:

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Den fråga som riksdagen nu går att avgöra, regeringens förslag om allmän tjänsteplikt, är till sin innebörd ett direkt hot mot alla arbetandes levnadsstandard och hotar att beröva fackföreningarna allt verkligt inflytande på arbetsvillkoren. Den svenska fackföreningsrörelsen kommer därmed att iklädas den nya tvångströja, som den hittills har lyckats att avvärja.

Vi kommunister ha i en motion motiverat vår uppfattning, att denna lag är en klasslag, och yrkat avslag på densamma. Det är ju inte första gången som här föreligga antifackliga lagförslag, och inte heller första gången som bank- och bolagsväldet kräver införandet av tjänsteplikt. År 1917 gjordes också ett motsvarande försök, men den gången fanns det ändock så många i riksdagen som lyssnade till fackföreningsfolkets protester, att de lyckades avvisa förslaget. Kapitalismens öppna representanter i riksdagen kunna sannerligen känna sig stolta över bedriften att de år 1939 lyckats värva också de partier och grupper inom riksdagen, som 1917 voro motståndare till denna tvångslag, över på sin sida.

I det utskottsutlåtande, som här föreligger, säges, att lagen avser ernåendet av en sådan »fördelning av arbetskraften, att behovet därav, framför allt inom försvarsberedskapen och folkförsörjningen, kan tillgodoses». Om man översätter detta till dess rätta innebörd, får man fram det faktum, att lagen avser att med straffhot tvinga arbetarklassen att säkerställa kapitalismens profit. Det finns väl ingen i denna kammare, som vågar hävda, att den svenska industrien har satts igång eller upprätthållits för att tillfredsställa behoven av produkter. Ånej, det är ju ett gammalt faktum, att företagen skapats utslutande för att ge arbetsfri inkomst, profit, åt ett begränsat antal kupongklippare. Vad den svenska kapitalismen menar med folkförsörjning ha vi ju under årens lopp fått otaliga bevis för vid nedläggandet av den ena industrien efter den andra. Sågverksarbetarna i vårt land i allmänhet, och inom Västerorrlands län i synnerhet, ha fått bitter erfarenhet av vad som menas med »folkförsörjning». När kapitalisterna se sin profit hotad, så slår man bara igen industrierna och kastar de arbetande på gatan.

När utskottet säger, att lagen avser säkrandet av arbetskraft för »folkförsörjningens» skull, så innebär det säkrandet av arbetskraft för profitens skull. Utskottet ger ytterligare belägg för denna min uppfattning, när det på samma ställe, sidan 10, direkt fortsätter:

»De föreslagna bestämmelserna innebära icke blott, att inom vissa gränser skyldighet kan åläggas envar enskild att fullgöra visst arbete, utan även att frågan om ersättningen för det ålagda arbetet och övriga anställningsvillkor kan komma att avgöras i extraordinär väg.»

Frågan om lönerna kan komma att avgöras på extraordinär väg, d. v. s. de av regeringen tillsatta arbetsnämnderna komma hädanefter att avgöra vad

Ang. förslag till lag om tjänsteplikt m. m. (Forts.)

de arbetande skola få för sitt arbete och under vilka förhållanden de skola arbeta. Att dessa arbetsnämnder måste bli partiska är det väl ingen som på allvar vågar bestrida, då man vet, att de äro organ i ett kapitalistiskt samhälle, organ för »samhällsintresset», d. v. s. kapitalisternas profitintresse. Detta sagt utan att beskylla de enskilda ledamöterna för att medvetet värna profitintressena, men så länge vi leva i ett kapitalistiskt samhälle, där talet om samhällsintresse bara har till uppgift att dölja den reella innebörden, profitintresset, kan de enskilda ledamöternas eventuella *mening* inte bli utslagsgivande, utan de *åtgärder* de komma att vidtaga.

Då vi principiellt äro motståndare till hela lagförslaget, skall jag icke ingå i någon uttömmande detaljbehandling av propositionen och utskottsutlåtandet, men jag kan dock icke underlåta att påvisa några klarläggande satsar ur departementschefens yttrande till detta förslag. År 1917 var det ännu endast fråga om tjänsteplikt för folk mellan 15 och 60 år; nu föreliggande förslag innebär i detta stycke en utvidgning till alla mellan 16 och 70 år. År 1917 var det ännu bara fråga om att säkerställa vedtillverkning, år 1939 finns det inga arbetsfält, som äro undantagna från lagens tillämpning. Vi ha i vår motion återgivit ett avsnitt ur statsrådets yttrande i propositionen, vilket på ett belysande sätt uppvisar hela brutaliteten i den lag, som riksdagen nu står i beredskap att antaga. Statsrådet säger, att lagen inte endast avser att anskaffa arbetskraft, utan den innebär också tvånget att »fullgöra det åtagna arbetet, vilket innebär förbud såväl mot arbetsinställelser i vanlig mening som mot individuell underlåtenhet att fullgöra arbetsprestationen». Om man ställer detta i belysning av § 44 mom. d, som stadgar bötes- eller fängelsestraff i sex månader för den som »åsidosätter sina förpliktelser mot arbetsgivaren eller förgår sig mot denne eller annan», står det genast klart, vilket fruktansvärt vapen man sätter i händerna på arbetsköparen och alla hans hantlangare på arbetsplatsen. Om en ingenjör eller förman vid ett företag anser, att en arbetare icke arbetar tillfyllest, så har han med lagens hjälp möjlighet att döma arbetaren till sex månaders fängelse. Detta innebär, att arbetarna komma att stå fullständigt rättslösa inför arbetsköparnas godtycke. En förman eller ingenjör, som får agg till en arbetare, skall få lagens stöd vid förföljelsen av den arbetande.

I en reservation till utskottsutlåtandet, avgiven av herr Branting, belyses ju också på ett markant sätt innebörden i talet om »likhet inför lagen» och de konsekvenser denna lag kommer att medföra för de arbetande i vårt land. Reservanten anför bl. a.:

»Genom den föreslagna bestämmelsen brytes på ett stötande sätt principen om *likhet inför lagen*. Straffbart är enligt lagrummet, om tjänstepliktig arbetare på angivet sätt förgår sig emot arbetsgivaren eller dennes representanter eller emot 'annan' men däremot är det *icke* straffbart enligt tjänstepliktslagen om arbetsgivare, som icke är tjänstepliktig, *på samma sätt och med samma konsekvenser för arbetet* 'förgår sig' emot de tjänstepliktiga arbetarna. Dessa ställas härmed i en särklass. Uppenbart borde dock vara, att om en arbetsgivare 'förgår sig' emot en tjänstepliktig arbetare eller flera, dylikt beteende kan vara ägnat att 'försvara tjänstepliktens genomförande', och detta på ett vida allvarligare sätt än om en enskild arbetare skulle förgå sig. Även den sålunda införda olikheten inför lagen synes vara ett andligt lån från idéer, som hittills varit för svensk rätt främmande.»

Vidare säger reservanten:

»Härmed har införts en egendomlig brottstyp på det rent disciplinära området. Att '*förgå sig*' emot annan torde enligt vanligt språkbruk betyda, att

Ang. förslag till lag om tjänsteplikt m. m. (Forts.)

någon i hastigt mod uppträder på ett häftigt, ohövligt eller eljest förolämpande sätt. Lagen avser således, synes det, att garantera ett saktmodigt och hövligt uppträdande av arbetaren mot arbetsgivaren.

Den tjänstepliktige arbetaren kan enligt lagen även straffas om han 'förgår sig' emot 'annan' än arbetsgivaren, vilket enligt lagrådets tolkning betyder t. ex. verkställande direktören i företaget eller en ingenjör, verkmästare eller förman.»

Jag kan i detta sammanhang icke heller neka mig nöjet att citera vad några av riksdagens ledamöter sade för 22 år sedan i en motion mot det då föreliggande förslaget, som ju till sitt innehåll inte tillnärmelsevis gick så långt som det nu föreliggande förslaget. Undertecknare av den motionen voro bl. a. även de nuvarande kammarledamöterna Hage och Z. Höglund. I denna motion anfördes:

»Ur principiellt betonade synpunkter måste från arbetarklassens och dess representanters sida ett bestämt motstånd resas mot tvångsarbetslagen. Det må så vara, att lagen i teorien gäller lika för alla samhällets medborgare mellan 15 och 60 år. Men i praktiken är den icke desto mindre en utmanande klasslag drabbande en enda samhällsklass, arbetarklassen. På de befolkningsgrupper, som räknas till samhällets överklass, blir däremot en tvångsarbetslag som denna aldrig tillämpad så länge samhället är ett kapitalistiskt samhälle, styrt av kapitalistiska maktägande. Endast den hårt kroppsarbetande befolkningen kommer att pressas in i lagens tvångströja. Endast den blir offer för alla dess brutala straffbestämmelser. Någon allas likhet inför lagen finnes i verkligheten icke. Arbetarklassens strävan till bättre levnadsstandard och bättre arbetsvillkor motarbetas av denna lag. De fackliga organisationernas arbete försvåras eller omöjliggöres.»

Redan nu avslöjar en del av den svenska kapitalismens press vad den menar med statliga tvångsätgärder. För ett par dagar sedan gick man exempelvis i Aftonbladet till attack mot hamnarbetarna i Göteborg för deras förmenta ovillighet att arbeta i skift. Under tal om »folkförsörjningens trygghet» kräver Aftonbladet, att hamnarbetarna skola tvingas arbeta i skift utan att erhålla den overtidsersättning de anse sig vara berättigade till. Arbetsköparna kräva vidare rätt att inkalla arbetslösa för forcering av lossningen i Göteborgs hamn, trots att det inte kan vara vederbörande obekant, att detta för hamnarbetarna skulle innebära, att den normala årsinkomst, som de måste ha för sin existens, skulle fördelas på ett större antal arbetare, d. v. s. deras inkomst skulle bli lika otillräcklig som för de arbetslösa. Arbetsköparintresset, som i detta fall talar genom Aftonbladet, kräver en ytterligare belastning av en viss arbetargrupp till fromma för kapitalismens profitintressen. Detta kan inte bortsmusslas genom aldrig så sköna tal om »folkförsörjningsintressen».

När man i dag har skapat enighet i denna fråga, så betyder detta endast, att de, som 1917 ännu försvarade fackföreningsfolkets livsintressen, i dag ha deserterat och gått över till försvaret av kapitalisternas intressen. Jag vill dock varna alla tvångslagstiftare för den illusionen, att Sveriges arbetande folk godvilligt kommer att ikläda sig denna tvångströja. De arbetande massorna komma säkerligen att finna vägar och medel att bryta ned alla hinder, som man försöker att resa i deras väg vid försvaret av deras livsintressen. Därest riksdagen i dag antager denna lag, återstår för Sveriges fackföreningsfolk och alla arbetande att i sina fackföreningar och på arbetsplatserna vidtaga åtgärder för att sätta ur kraft lagar, vilka uppenbarligen äro tillkomna för en hänsynslös utarmning av alla arbetande.

'Ang. förslag till lag om tjänsteplikt m. m. (Forts.)

Herr talman! Jag ber att med denna motivering få yrka bifall till den av oss avgivna motionen, nr 65, d. v. s. avslag på såväl regeringens proposition som utskottets föreliggande förslag.

Herr Lindqvist: Herr talman! Det föreliggande lagförslaget avses att träda i tillämpning först under för vårt land mycket brydsamma tider. Lagen sådan den föreligger avser att gagna svenska intressen. Med hänsyn till den motivering, som departementschefen har anfört för förslaget, ävensom med hänvisning till den motivering, som utskottet har anfört, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Flyg: Herr talman! Jag tror det vara anledning att vid denna punkt rikta uppmärksamheten på det ofrånkomliga sakförhållandet, att det beslut som kammaren här rekommenderas att fatta är en detalj av en rätt så rikhaltig lagstiftning, vilken i olika avseenden och på olika områden binder och beskär den demokratiska ordning, kring vilken denna kammare skulle vara det värnande och skyddande organet. Jag vet mycket väl, att man gent emot detta mitt påpekande kommer att anföra argument ungefär av den art, som herr Lindqvist nyss använde sig av, hänvisningar till vad regeringen har att säga, vad utskottet har att säga, samt de allvarliga förhållanden, som vi alla äro medvetna om. Jag vet icke, herr talman, huruvida man har något belägg på att de människor, som det i detta avseende gäller, framför allt de som äro verkamma i arbetsprocessen på olika områden, skulle ha givit något bevis på att de icke i allvarets ögonblick känna sin plikt och äro beredda att göra denna sin plikt, utgående från sin övertygelse, utan att det skrives och stadgas i en lag på sätt, som här har skett.

Vad som säges i dessa paragrafer verkar på mig såsom en föroläpning mot framför allt de element, som bära upp det stora flertalet av denna kammare. Och om jag får göra en parallell med det lilla land, dit vår tanke i dessa dagar ständigt tvingas gå på grund av de händelser, som där utspelas, tror jag, att det är ett levande bevis på att ett helt folk har förstått att utan tvångsbestämmelser göra sin plikt och sin insats, såväl med vapen i hand emot en brutal och fräck överfallande makt som även på den inre fronten. Det kan också ifrågasättas, huruvida riksdagen är rätt forum för att i lagtext stadga vad som är medborgerlig plikt. Jag vet, att jag uttalar en mening, som hyses av många ledamöter av denna kammare, då jag säger, att vi själva borde i dag ha ett stadgande, som sade oss vad som är vår plikt. Tyvärr synes detta vara nödvändigt.

Om vi dessutom gå igenom lagförslagets olika detaljer och tänka på, hur de komma att verka i det ögonblick, då de skola omsättas i levande verklighet, tänka på den mängd av konflikter, som här komma att skapas, så synes mig också detta vara en anledning till att vid denna punkt uttala en mycket given betänksamhet, allra helst med tanke på de organ, som här skola bli de bestämmande, de utslagsgivande, de som genom riksdagens beslut skola få befogenhet sortera upp Sveriges medborgare på olika områden beträffande deras arbetsprestationer och insatser. Det synes mig, herr talman, som om vi under den period, som denna urtima riksdag varit samlad, ha haft möjlighet att konstatera, att de organ, som det här gäller — i varje fall motsvarande organ till dem det här gäller — sannerligen icke visat sig vara vuxna att förvalta mindre ansvarskrävande uppgifter, och att de sannerligen icke heller visat sig vara vuxna en uppgift av den art, som det här är fråga om.

Det är dessutom obestridligen så, att den rent fackliga rörelse, som finns i detta land och som man sannerligen från motpartens sida icke har anledning

Ang. förslag till lag om tjänsteplikt m. m. (Forts.)

att klandra för bristande tillmötesgående, den sättes genom vad som här föreslås ur spelet. Jag frågar: har verkligen rikriktningen på det politiska området nu fortskridit så långt, att icke en representant för den fackliga rörelsen i Sverige här framträder och, i varje fall i vaga ord, värnar denna breda organisations under hård, i decennier utkämpad strid vunna rättigheter? Det är bara dessa synpunkter, herr talman, som jag vid detta ärendes behandling velat anföra. Jag vill ge en ärlig deklARATION, att det under denna riksdag förefallit mig alltmer meningslöst att framföra synpunkter inför kammarens forum. Och jag vill säga, att det förefaller mig än mera meninglöst sedan vi fått den här underbara samlingsregeringen, som nu utgör kronan på verket av den oförmåga att reagera, som präglar de svenska statsmakterna av i dag.

Till detta har jag, herr talman, ytterligare bara ett enda men tyvärr nödvändigt påpekande. Då jag slutar mitt anförande med att yrka avslag på det föreliggande förslaget, så gör jag det utgående från de svenska arbetarnas och övriga av denna lag drabbade medborgares intressen. Och jag påpekar, att jag har intet som helst gemensamt med den representant för den ryska staten, som nyss talade här och vilken ju lämpligen borde framföra sina synpunkter i det här stycket inför sin egen regering, vilken på detta område liksom på andra områden gått vida längre än vad vi gjort här i landet. Bromsningen här i landet bör överlätas åt dem som i detta och andra avseenden icke stå i sådan ställning som denna kammarledamot för sitt vidkommande och för sina meningsfränders vidkommande gör.

Herr Lindqvist: Herr talman! När herr Flyg här talar om vårt broderland Finland och att det klarat sig utan en sådan lag som denna, ger detta mig anledning påminna herr Flyg och även kammaren i övrigt om att i Finland utfärdades den 16 juni i år »lagen om allmän arbetsplikt under krigstid».

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! Jag skall bara be att få meddela herr Flyg, att det är som representant för Ädalens arbetare jag sitter i riksdagen, och det är som representant för den svenska arbetarklassen jag här framför mina förslag. Jag kan också kvittera herr Flygs anmärkning med att jag icke har någon som helst förbindelse med herr Flygs uppdragsgivare.

Herr Flyg: Herr talman! Bara en kort replik. Om vederbörande talare anser sig representera Ädalens arbetare, bör han genast ådagalägga detta i handling genom att taga avstånd från den diktaturmakt, som han i verkligheten företräder.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av 1 § enligt utskottets förslag, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag, i vad anginge nämnda paragraf; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Övriga delar av förslaget till lag om tjänsteplikt.

Godkändes.

Punkten A) 2).

Utskottets förslag till lag om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

Godkändes.

Ang. förslag till lag om tjänsteplikt m. m. (Forts.)

Utskottets hemställan i punkten A).

Förklarades vara besvarad genom kammarens i fråga om lagförslagen fattade beslut.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning den 19 december 1939.

S. D. Beslöts, att följande vid innevarande urtima riksdag hos kammaren antagna tjänstemän och vaktmästare skulle upphöra att vara anställda hos kammaren från och med den 24 i denna månad tills vidare och intill dess de av herr talmannen kallades att återinträda i tjänstgöring, nämligen samtliga stenografer, förste kanslisten, kanslisterna G. A. H. Titz och Signhild Elfner samt vaktmästarna J. A. H. Sundell, E. F. Blomberg, E. F. Älvenstrand, G. A. D. Johansson, G. Westman och K. J. E. Ekberg; dock att förste kanslisten N. G. H. Liliequist skulle vara kanslist hos kammaren den tid, varunder han sålunda icke komme att tjänstgöra såsom förste kanslist.

Därjämte beslöts att kanslisten, tillika registratören A. H. Gärdin skulle från och med den 24 i denna månad uppbära avlöning endast såsom kanslist.

Som ovan

In fidem
Sune Norrman.

§ 18.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från första särskilda utskottet:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten jämte motioner;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka m. m.;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av kronoegendomen Jonstorp Lilla nr 1 i Skaraborgs län;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag till bidrag till utlandssvenskarnas förening;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om statlig nöjesskatt;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner m. m.; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beräkning av vissa inkomster och utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 m. m. samt

från andra särskilda utskottet:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tjänsteplikt, m. m.

Vidare anmäldes och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 108, till fullmäktige i riksbanken i anledning av framställning från nämnda fullmäktige rörande tillämpning av bankoreglementet.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Eklund</i>	tills vidare	fr. o. m. den	19 dec.,
» <i>Jansson</i> i Falun	under 2 dagar	»	» 3 jan.,
» <i>Nilsson</i> i Antnäs	» 7 »	»	» 2 »
» <i>Barnekow</i>	» 6 »	»	» 2 »
» <i>Nilsson</i> i Norrlångträsk	» 7 »	»	» 2 »
» <i>Annér</i>	» 7 »	»	» 2 »
» <i>Lindmark</i>	» 7 »	»	» 2 »
» <i>Silfwerbrand</i>	» 7 »	»	» 2 »
» <i>Hansson</i> i Vännäsby	» 6 »	»	» 2 » och
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 7 »	»	» 2 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.8 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Torsdagen den 21 december.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes:

första särskilda utskottets memorial, nr 84, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för anordnande av bombsäkra skyddsrum m. m. för riksdagshuset; samt

andra särskilda utskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.3 e. m.

In fidem
Sune Norrman.